

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЛІЗИНГУ І ЙОГО РОЛЬ У ТЕХНІЧНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ АПК

І.В.Зозуля, аспірант

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто питання розвитку лізингових відносин в аграрному секторі, головні проблеми та недоліки, запропоновано комплекс заходів щодо активізації ринку лізингових послуг.

В статье рассмотрены вопросы развития лизинговых отношений в аграрном секторе, главные проблемы и недостатки, предложены пути активизации рынка лизинговых услуг.

Перебудова під впливом науково-технічного прогресу сфери виробництва, зміни економічних умов господарювання обумовлюють пошук і впровадження нетрадиційних для економіки нашої країни методів оновлення технічної бази і модифікації основних засобів підприємств різних форм господарювання. Одним з ефективних шляхів розв'язання проблеми забезпечення сільськогосподарських товаровиробників технічними засобами, поповнення та оновлення машинно-тракторного парку, впровадження нових прогресивних технологій є фінансовий лізинг, який в умовах високих ставок банківських кредитів дає можливість вирішити цю проблему.

Проблеми лізингу знайшли відображення у наукових дослідженнях В.Г.Андрійчука, В.Г. Васильєвої, В.В.Іванишина, Ю.В. Домашенка, О.В. Олійника, Я.В. Онищука та інших. Але резерви розвитку та укріплення лізингових відносин в аграрному секторі, які є одним з ефективних важелів подолання дефіциту кредитних й інвестиційних ресурсів, поновлення машинно-тракторного парку сільськогосподарських підприємств, потребує подальшого вивчення. Тому метою даної роботи є дослідження питань розвитку ринку лізингових послуг.

Ефективність поновлення матеріально-технічної бази сільськогосподарських товаровиробників шляхом лізингу пояснюється такими перевагами:

- лізинг на відміну від кредиту зменшує ризик неповернення засобів (за лізингодавцем зберігається право власності на передане майно);
- лізинг не вимагає негайного початку платежів, що дає можливість господарським формуванням поновити виробничі фонди, придбати сучасну техніку й устаткування без різкої фінансової напруги;
- лізингова угода гнучкіша й має компромісні умови порівняно з кредитним договором, дає можливість обом сторонам лізингової угоди вибрати вигідну схему виплат;
- лізингове майно не перебуває на балансі підприємства-лізингоодержувача, не збільшує його активи і звільняє від сплати податку на дане майно;
- лізингові платежі відносять на витрати виробництва (собівартість), тим самим знижуючи тягар оподаткування прибутку підприємства.

Привабливість лізингу для сільськогосподарських підприємств полягає в тому, що, не маючи коштів для придбання нової техніки й устаткування, суб'єкт господарювання може її одержати і на вигідніших умовах, ніж за договором купівлі-продажу. Якщо підприємство закуповує техніку за рахунок власних коштів і довгострокових банківських кредитів, то воно фінансує дані витрати з фонду розвитку підприємства, сформованого з одержаного прибутку (після сплати податку на прибуток, а також ПДВ за придбану техніку).

Під час укладення лізингового договору діє зовсім інший механізм фінансування виробничих інвестицій. Лізингові платежі, що сплачує лізингоодержувач, відносять на собівартість виробленої ним продукції (послуг), а після повної виплати вартості лізингового майна підприємство, як правило, стає його власником. Іншими словами, засоби, що йдуть на сплату лізингових платежів, формуються з прибутку підприємства до його оподаткування [1].

У країнах з розвинутою ринковою економікою лізингові операції переважали при технічному переозброєнні матеріально-техніч-

ної бази виробництва. У Франції лізингом задіяно 120 компаній, Німеччині — 96, Великобританії — 68. За даними європейського об'єднання лізингових фірм, щорічний обсяг лізингових операцій вже наприкінці 80-х років становив: у Франції — 6, Швеції — 3, Японії — 50, Австралії — 12 млрд.дол. США. Питома вага в загальній сумі внутрішніх капіталовкладень в Італії — 12%, Великобританії — 22%, у США — близько 1/3 від обсягу внутрішніх інвестицій (131 млрд.дол.) [2].

Переваги фінансового лізингу над іншими способами фінансування оновлення активів у розвинених країнах світу базуються на певних засадах. По-перше, це ефект податкового коректора (податкового щита), суть якого полягає в тому, що підприємства, які одержують основні засоби в лізинг і здійснюють регулярні лізингові платежі, збільшують свої валові витрати і цим частково зменшують суму податку на прибуток. Але більшість сільськогосподарських підприємств в Україні не сплачують податок на прибуток (він входить до складу фіксованого сільськогосподарського податку). Отже, ефект податкового щита тут не діє. По-друге, у багатьох розвинених країнах існують податкові пільги на інвестиції в технічне переозброєння виробництва, в тому числі для лізингових компаній. Це знову-таки дає змогу лізинговим компаніям зменшувати розміри регулярних лізингових платежів, що робить лізингові угоди привабливішими для лізингоодержувачів. В Україні ж законодавство про оподаткування прибутків підприємств не передбачає такі пільги. По-третє, з фінансової точки зору фінансовий лізинг буде привабливішим лише в тому разі, якщо норма прибутку на вкладений капітал в одержувача лізингу буде нижчою за вартість залученого капіталу. Реальна ж норма прибутку в сільському господарстві України не перевищує 2%, а вартість залучення позичкового капіталу становить 15-20% [3].

Фінансовий лізинг в економіці країни, і зокрема в аграрному секторі, не посів належного йому місця. За даними НАК “Укragролізінг”, за 1998-2001 роки загальний обсяг лізингових послуг, наданих сільськогосподарським товаровиробникам, становив 524, 4

млн. грн. [4]. За розрахунками науковців Інституту аграрної економіки, для оновлення машинно-тракторного парку аграрних підприємств на рівні технологічної потреби щорічно необхідно купувати машин та устаткування на суму 15 млрд.грн. [5]. Масштаби лізингових поставок дуже далекі від задоволення потреб сільськогосподарських товаровиробників.

В Миколаївській області суттєву роль у вирішенні проблеми технічного оновлення машинно-тракторного парку міг би зіграти фінансовий лізинг, як найприйнятна на даний час форма кредитування придбання основних засобів виробництва. Лізингові відносини, на відміну від банківського фінансового забезпечення, спрямовані на розв'язання проблем нестачі капіталу та проблем ліквідності сільськогосподарських підприємств. Виходячи з цього та із Закону України, "Про фінансовий лізинг" і відповідних постанов Кабінету Міністрів України передбачено порядок використання коштів державного лізингового фонду на придбання вітчизняної техніки й передачу її сільськогосподарським товаровиробникам на умовах фінансового лізингу. Вказані процедури стосовно сільськогосподарських товаровиробників Миколаївської області виконує Миколаївська філія Національної акціонерної компанії "Укראгролізинг".

На основі договірних відносин практично з усіма виробниками вітчизняної аграрної техніки НАК "Укראгролізинг" забезпечує сільськогосподарське виробництво різними технічними засобами. Миколаївська філія Національної акціонерної компанії "Укראгролізинг" обслуговує 70 лізингоотримувачів різних за формою власності та організації підприємств, їм було надано 280 одиниць сільськогосподарської техніки, в 2005 році лізингоотримувачі отримали трактори та комбайни на суму 1690 тис. грн.

Відповідно до Порядку використання коштів державного бюджету України, що спрямовуються на придбання вітчизняної техніки і обладнання для агропромислового комплексу на умовах фінансового лізингу, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 10.12.2003р., в лізинг може бути надано техніку

тільки вітчизняного виробництва після проведення лізингоотримувачем попередньої оплати в розмірі 22% її вартості та укладення договору застави або поруки на суму не меншу від двох чергових лізингових платежів. За умовами надання техніки у лізинг НАК "Украгролізинг" лізингові платежі здійснюються 2 рази на рік, перший платіж настає через 6 місяців з дати отримання техніки, термін лізингу складає 5 років, за користування лізинговою технікою лізингоотримувач сплачує 2% її невідшкодованої вартості. Про масштаби цього забезпечення товаровиробників Миколаївщини можна судити з даних, наведених в таблиці 1.

Таблиця 1

**Реалізація сільськогосподарської техніки НАК "Украгролізинг"
на умовах лізингу в Миколаївській області**

Роки	Реалізовано в області техніки, од.			Вартість наданої техніки, млн. грн.		
	трактори	комбайни	сільськогосподарські машини	Миколаївська область	по країні в цілому	область у % до країни
2002	2	1	40	0,68	55,6	1,22
2003	3	-	51	2,00	114,8	1,74
2004	8	4	22	8,50	324,1	2,62
2005	4	2	31	3,20	161,0	1,98
Всього	17	9	144	14,38	655,5	2,19

З наведених даних можна зробити висновок, що техніка на умовах фінансового лізингу з роками поставляється дуже нерівномірно. Перевага віддається дешевшим сільгоспмашинам, ніж енергетичним засобам. За останні роки зросли обсяги наданої енергонасиченої техніки. Так, за 2004-2005 роки було придбано на умовах лізингу 12 тракторів та 6 комбайнів, що становить 34% наданої сільгосптехніки, в 2002 році частка тракторів та комбайнів становила 7,5%. Інвестиції в сільське господарство за рахунок лізингу зростають, за період з 2002-2005 роки Миколаївською філією НАК "Украгролізинг" було надано техніки на суму 14,38 млн.грн. У 2005 році у порівнянні з 2002 роком спостерігається збільшення частки грошових надходжень для Миколаївської філії на 0,76 в.п.

Прибутки сільських товаровиробників такі мізерні, що не дають можливості їм своєчасно сплачувати навіть лізингові платежі. Ми бачимо, що у 2002 році не було поставлено жодного комбайну, хоча за логікою можна було б закупити як мінімум 10-15% одиниць техніки від кількості поставленої за попередні роки лише за рахунок лізингових платежів за неї.

Головними причинами обмеженого використання фінансового лізингу є недосконалість законодавства про лізинг, монопольне становище лізингодавців на ринку лізингових послуг, слабкий фінансово-економічний стан багатьох аграрних підприємств, їхня неспроможність своєчасно та в повному обсязі сплачувати лізингові платежі, висока вартість лізингових угод, яка пропонується низкою лізингових компаній.

За таких обставин для забезпечення розвитку фінансового лізингу необхідно створити пільгові умови для лізингодавців, економічно заінтересувати їх в укладанні угод зі сприятливим економічним середовищем для лізингодержувачів. Такі умови можуть бути створені завдяки істотному зниженню ставки податку на прибуток, який одержує лізингодавець від укладання угод фінансового лізингу із сільськогосподарськими товаровиробниками з 25 до 15%. Економія на відрахуваннях у бюджет завдяки зменшенню ставки податку на прибуток у розмірі 10 процентних пунктів (25-15) сприятиме зміцненню економіки лізингодавців, розширенню ними лізингового бізнесу, що в свою чергу дасть змогу сільськогосподарським товаровиробникам успішніше розв'язувати проблему оновлення основного капіталу і водночас підвищувати ступінь забезпеченості виробництва сучасною технікою.

Відсутність мережі і механізму лізингових послуг — одна із самих слабких сторін вітчизняного лізингового підприємництва. В країні не склалась інфраструктура ринку лізингових послуг і практично відсутні лізингові компанії, які б змогли забезпечити необхідне обслуговування об'єктів лізингу.

Таким чином, головною причиною обмеженого використання лізингових угод для відтворення матеріально-технічної бази сільсь-

когосподарського виробництва є несприятливі фінансові умови їх здійснення. Залучення техніки та інших основних засобів за договорами лізингу, коли норма прибутку по галузі значно нижча від вартості позичкового капіталу, може призводити до ще більших проблем у відтворенні активів. Розв'язання цих проблем пов'язане з вирішенням таких питань: законодавчим запровадженням інвестиційних пільг в оподаткуванні суб'єктів господарювання, які здійснюють реальні інвестиції. Цей захід буде не лише стимулювати інвестиційну діяльність, а й протидіяти циклічності економічного розвитку. Завдяки цьому і для сільгоспідприємств буде залучено в економічний механізм господарювання ефект податкового щита та підвищиться привабливість лізингових угод зі встановленням реального паритету цін на сільськогосподарську та промислову продукцію (який забезпечував би сільськогосподарським товаровиробникам одержання норми прибутку на вкладений капітал на рівні середнього по народному господарству) і зі зниженням вартості залучення позикового капіталу, що зробить його дешевшим, знизить обсяги регулярних лізингових платежів і сприятиме розширенню лізингових угод, а отже й підвищенню рівня продовольчої безпеки України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Домашенко Ю.В. Лізинг і лізингові операції в сільському господарстві // Економіка АПК.- 2004.- № 10.- С.118-122.
2. Іванишин В.В. Фінансовий лізинг і його роль у матеріально-технічному забезпеченні АПК // Економіка АПК. – 2003. – № 2. – С. 42-44.
3. Олійник О.В. Фінансовий лізинг в АПК: проблеми та шляхи вирішення // Фінанси України. – 2004. – №9. – С.66-73.
4. Іванишин В.В. Становлення державного лізингу в агропромисловому виробництві // Економіка АПК. – 2002. – №9. – С. 74-79.
5. Формування і реалізація державної політики розвитку матеріально-технічної бази АПК в Україні: Матеріали до П'ятих річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених-економістів аграрників 28-29 січня 2003 р. – К. – 2003.